

॥ त्रिलोकीचे राजे ॥

प.पू.श्री बापुराव महाराज खातखेडकर

व

प.पू.श्री मायबाई महाराज खातखेडकर

यांचे समग्र जीवन दर्शन

भाग – ९

-: लेखक :-

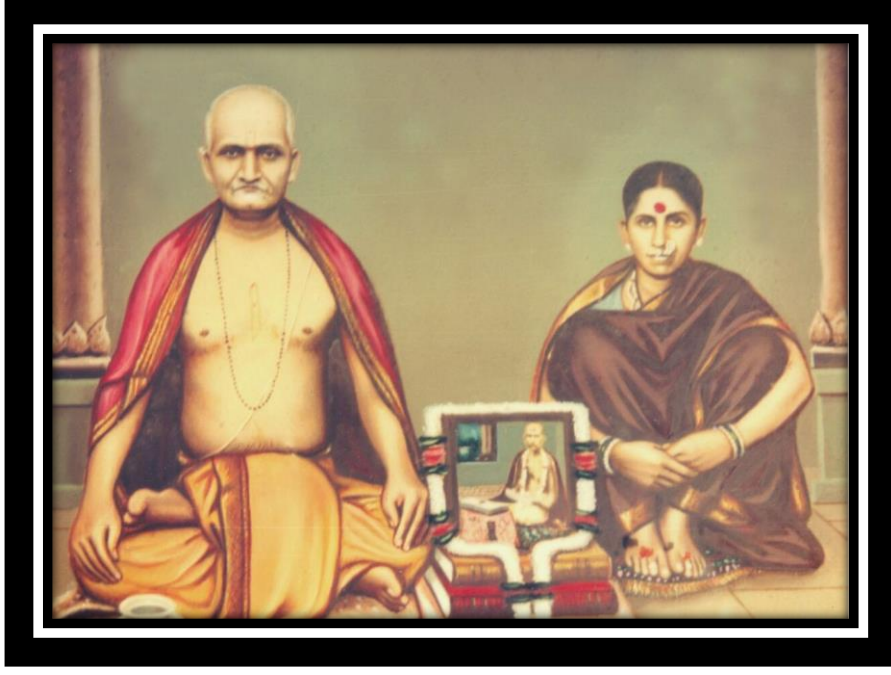
सुधीर अच्युतराव भालेकर, पुणे

-: प्रकाशक :-

मधुकर कृष्णराव खातखेडकर

एन १५, रेशिमबाग,

नागपूर

चंद्रपूरला संत कार्य विस्तार

पू. बापुराव महाराजांच्या दर्शनाला बजेरियात राजकारणे यांचे कडे भालेकर, बक्षी, पांडे, वैद्य, वसंतराव घाटे, रोडे, पाटणकर, केतकर आणि अंबूताईचे अनेक नातेवाईक सहकुटुंब येऊ लागले. पू. बापुरावांनी अनेकांना मंत्रोपदेश केला. एका व्यक्तिकडून अनेक व्यक्तींना पू. बापुराव महाराजांची ख्याती कळू लागली. चंद्रपुरला पू. बापुराव महाराजांचा मुक्काम असल्यामुळे डॉ. भालेकरांना संकटमुक्त केल्याच्या घटनेने तेथील रहिवाशांना पू. बापुराव महाराजांचे सामर्थ्य कळले. आता अध्यात्मिक गोडी असलेले लोक पू. बापुरावांच्या दर्शनाला येऊ लागली. त्यावेळी पू. बापुराव नानाजी वैद्यांकडेच राहत होते.

नेहमी पू. बापुराव महाराजांकडे येणारे जनार्दनराव घरोटे यांनी मंत्रोपदेश पू. बापुरावांना मागितला. पू. बापुराव महाराज व पू. मायबाईंना कुटुंबासह आमंत्रण देऊन जनार्दन घरोटे यांनी त्यांच्या घरी पादपूजा करून मंत्रोपदेश घेतला व भोजनाच्या प्रसादाचा आनंद घेतला.

पू. बापुराव महाराजांचे मेहुणे श्री भैयासाहेब राजकारणे हे पू. मायबाईंकडे लक्ष देण्यासाठी हिंगणघाट, वणी व चंद्रपुरला येत असत. भैयासाहेबांना वाटत होते की पू. बापुराव हे नक्कीच अधिकारी व्यक्ति आहेत. परंतु त्यांचे मन या विचाराला निःशंक संमती देत नव्हते. पू. बापुराव

महाराजांबरोबर चर्चा व वादविवाद करतांना भैयासाहेब व पू. बापुराव व्यवहारिक थट्टा मस्करी करायचे.

पू. बापुराव म्हणाले "भैयासाहेब, तुमचे लक्ष बहिणीकडे जास्त आहे. लोभ पण आहे. तिच्यामुळे जावयाला भेटता तरी."

भैयासाहेब म्हणाले "बापुराव, तुम्ही संसार सारुन परमार्थ व भक्तिला लागले. म्हणून भावाला अधून-मधून यावे लागते."

पू. बापुराव म्हणाले "बरोबर आहे. माझ्याकडे काय आहे? फक्त पू. बाबासाहेब आहेत. तुमच्या बहिणीकडे तुमच्या लोभा बरोबर बाबासाहेब, ग्रामस्थ महाराज व भगवंताचा पाठिंबा आहे. म्हणून तुम्ही तिच्याकडे येता."

भैयासाहेब म्हणाले "मग मी बरोबर आहे व योग्य ते मी करतो हे मान्य आहे." असे म्हणून सर्व बैठकीत हसायचे.

चंद्रपुरला श्री बाबासाहेब उर्फ गणपतराव मोहरील हे समवयस्क नातेवाईक व ओळखीचे चंद्रपुरला वकीली करीत होते. पुढे त्यांनी नायब तहसीलदारची नोकरी केली. ते तहसीलदार झाले. भैयासाहेब राजकारणे, बाबासाहेब मोहरील यांना भेटून पू. बापुरावांकडे घेऊन आले. पू. बापुराव महाराजांच्या दिलखुलास गप्पा, भक्ति व व्यवहारातील आणि जुन्या अनुभवाच्या गोष्टी पू. बापुरावांकडून ऐकल्यावर बाबासाहेब मोहरीलांना पू. बापुरावांची बैठक आवडू लागली. ते रोज पू. बापुरावांकडे येऊ लागले.

बाबासाहेब मोहरील त्यांचे वकील सहकारी श्री वकीलसाहेब उर्फ गजानन केशवराव वडस्कर हे मित्र होते. त्यांची रोज रात्री एक दोन मित्रांबरोबर बैठक होत असे. कोर्ट कचेरी, कर्मचारी, राजकीय विषय, चंद्रपुरमधील घडामोडी असे विषयांवर चर्चा होत असे. वकीलांची रंगीन बैठक काजू, दाणे, नमकीन व सुरा टेबलावर ठेवून चर्चा चाले. ही तामसी बैठक वकील, श्रीमंत आणि अधिकारी मंडळीबरोबर होत असे व त्याचा त्यांना गर्व होता. या आकर्षणाकडे मन सतत धावते. तरी बाबासाहेब मोहरील यांच्यावर पू. बापुरावांच्या पारमार्थिक गोष्टीने छायांकित केले. श्री गजाननराव वडस्कर यांना गणेशभक्ति व गीता पठणाची रोज आवड आहे, हे बाबासाहेब मोहरीलांना माहित होते. त्यांना संपूर्ण गीता मुखोद्गत होती. वडस्कर वकील चंद्रपुरच्या गोंड राजाचे वकील होते. बाबासाहेब मोहरील वडस्कर वकील यांना म्हणाले "वकील साहेब, आज माझ्याबरोबर एका सत्पुरुषाकडे चला. अधिकारी व्यक्ति वाटतात. ई.ए.सी. भैयासाहेब राजकारणे यांचे ते जावई आहेत." वडस्कर वकील म्हणाले "बाबासाहेब, मला बुवा-बाजी करणाऱ्याकडे जायचे नाही. माझी घरची पूजा व गीता पठन हे पुरेसे आहे. या पेक्षा मी जास्त देव देव करीत नाही. मी व्यवहारी आहे."

बाबासाहेब मोहरील म्हणाले "वकील साहेब, आज माझ्यासाठी चला. तुम्हाला ते बुवाबाजी करणारे वाटले तर पुढे येऊ नका."

असे म्हणून दोघेही पू. बापुराव महाराजांकडे आले.

पू. बापुरावांकडे पडवीत चटई टाकलेली होती. पू. बापुराव बाबासाहेबांना म्हणाले "या बाबासाहेब. या गरीबाकडे ही कोण मोठी व्यक्ति घेऊन आलात. आम्हाला बुवाबाजी करायची नाही. यांना आमच्याकडे

पान सुपारी मिळेल. तुम्ही त्यांना बैठकीत जे देत असाल ते माझ्याकडे नाही. घरी आला आहात, पाहुण्यासह बसा."

वडस्कर वकील पू. बापुरावांच्या बोलण्याने चपापले. आपले बाबासाहेब मोहरीलांबरोबरचे बोलणे काही मिनिटापूर्वी झाले. तेच पू. बापुरावांना कसे कळले? पू. बापुरावांच्या मधुर बोलण्याने वडस्कर वकीलांच्या मनावर छाप पडली. ते पू. बापुरावांकडे आकर्षित झाले. बैठकीत चहा पानदान होतेच. कलबच्या मीठीगपेक्षा पू. बापुरावांच्या भेटीत वेगळा रंग आणि आत्मिक समाधान होते. तरी घरी आल्यावर वडस्कर वकील साहेबांना वाटले की महाराज नोकरीतील त्यांच्यावर आलेल्या संकटाची माहिती सांगतात आणि त्यांच्या गुरुला श्रेय देतात. यात काय नवीन आहे? म्हणून ते ३-४ दिवस बाबासाहेब मोहरील बरोबर महाराजांकडे आले नाही. परंतु रोज वडस्कर वकीलांना पू. बापुरावांचे बोलणे, त्यांची निरागस मूर्ति आणि मृदु भाषेतील गोष्टी आठवत होत्या. मनातून या महाराजांना बाजूला काढावे तरी त्यांना पू. बापुरावांच्या आठवणीतून दूर जाता येईना. म्हणून वडस्कर वकील पुन्हा पू. बापुरावांकडे आले. श्रीमद् भगवत गीतेचे चिंतन, मनन, पठण करणारे सद्भक्त वकील साहेबांना भगवान श्रीकृष्ण दूर कसे ठेवील. पू. बापुरावांनी त्यादिवशी भगवत गीतेच्या १२ व्या अध्यायाचा उहापोह करून श्रीकृष्णाचे तत्वज्ञान रंगवून सांगितले. हे तत्वज्ञान पू. बापुरावांनी पू. बाबासाहेबांची भक्ति करून अनुभवाने कसे समजले हे सांगितले. प्रपंच करता करता परमार्थ कसा करावा हे सांगितले. त्यामुळे पू. बापुरावांनी वडस्कर वकीलाच्या मनावर ठाव घेतला आणि ते पू. बापुराव महाराजांचे भक्त झाले.

सूरदास म्हणाले "भक्तांनी त्यांच्या सर्व धर्माचा त्याग करून भगवंताला शरण आला तर पाप कर्मांच्या फलापासून त्या भक्ताला मुक्त करून देतो. त्याला कशाचीही भीती राहत नाही. असे गीता अ. १८ श्लो. ६६ सांगते -

"सर्वधर्मान्परित्यज्य मामेकं शरणं व्रज । अहं त्वा सर्वपापेभ्यो मोक्षयिष्यामि मा शुचः ॥"

म्हणून भगवंत म्हणतात 'त्यांचे ठायी मन ठेवून पूजन आणि नमस्कार करून त्याचा भक्त हो म्हणजे तू भगवंताला निश्चित प्राप्त होशील. हे सत्य भगवंताने प्रतिज्ञेने सांगितले कारण तू त्यांचा प्रिय सखा आहेस. अशा भक्तांना देव जवळ करतो.'

"मन्मना भव मद्भक्तो मद्याजी मां नमस्कुरु ।

मामेवैष्यसि सत्यं ते प्रतिजाने प्रियोऽसि मे ॥ गीता अ. १८ श्लो. ६५ ॥"

हया प्रमाणे वकीलसाहेब वडस्कर आणि बाबासाहेब मोहरील पू. बापुराव महाराजांच्या जवळ आले. नानाजी वैद्याकडील पू. बापुरावांच्या बैठकीत या दोघांचीही हजेरी वाढली. त्यांचा कलबला जाण्याचा वेळ हळू हळू कमी होऊ लागला. पानसुपारीच्या रंगाबरोबर भक्तित्या चर्चने रसरंग वाढू लागला. भैयाजी श्रीरामवार, वैद्य आंदनकर, घरोटे, भैयाजी श्रीरामवाराचे सासरे त्रिपुरवार, गंपावार, नानाजी भालेराव, खटी, मुळे वगैरे आणि त्यांची नातेवाईक मंडळी व मित्र पू. बापुरावांकडे येऊ लागले.

वकील साहेबांच्या पत्नी उषाताई सुद्धा वकीलसाहेबांबरोबर पू. बापुराव महाराजांकडे येऊ लागल्या. इंस्पेक्टर उद्देकरांचे वकीलसाहेबांकडे जाणे येणे होतेच. गीताबाई उद्देकर आणि बाळासाहेब उद्देकर पण पू. महाराजांकडे येत. पू. मायबाईंबरोबर यांची ओळख झाली. आता त्यांचा घरोबा झाला. घरी त्यांचे जाणे येणे सुरू झाले. उषाताईनी पू. बापुराव महाराज आणि पू. मायबाई कुटुंबासह भक्त

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

मंडळीला जेवायला बोलाविले. त्यावेळी त्यांना मंत्रोपदेश पू. बापुरावांनी दिला. अध्यात्म आणि खरा परमार्थ प्रपंचात राहून कसा साधावा ह्या बद्दल पू. बापुराव महाराजांचे मार्गदर्शन मिळू लागले. बाबासाहेब मोहरील व त्यांच्या पत्नी सुशीलाबाईंनी पण पू. बापुराव महाराजांचा मंत्रोपदेश घेतला. भागवत व गीतेचे रहस्य ते बैठकीत शिष्यांना उलगडून सांगत असत. विशेष लकब आणि गोडवा असा होता की रात्री ५-६ तास बैठकीत कसे सरायचे याचे कोणाला भान राहत नसे.

आवडत्या भगवंताचे आणि श्रीराम जयराम जय जय रामचे नामस्मरण याचे महत्त्व सांगतांना पू. बापुराव पू. रामदास स्वामी, एकनाथ महाराज, तुकाराम गाथा, ज्ञानेश्वरी यांचे संदर्भ साहित्य व त्यांच्या जीवनातील उदाहरणे देऊन येणाऱ्या भक्तांच्या हृदयांत भगवंताबद्दल प्रीति वाढवू लागले. येणाऱ्याला मोठेपण देऊन त्याच तत्परतेने परमार्थातील शंका निरसन चातुर्य आणि माधुर्याच्या मिलाफाने केल्यामुळे व त्याला ज्ञानाची जोड असल्यामुळे त्यांच्या जवळ येणाऱ्या प्रत्येक व्यक्तिला पू. बापुरावांचे आकर्षण वाटत असे. पू. बापुरावांच्या व्यक्तिमत्त्वाची छाप, चेहऱ्यावरचे तेज ह्यामुळे जवळ येणारा भारावून जात असे. पू. बापुरावांनी बोलत रहावे व आपण ऐकत रहावे, ही प्रत्येक व्यक्तीची भावना होत असे. थोड्याच दिवसांत त्या व्यक्तिला वाटे की पू. बापुराव व पू. मायबाई हे त्यांचे जवळचे नातेवाईक व आपल्यावर प्रेम करणारे अधिकारी व्यक्ति असून ह्यांची आपल्यावर कृपा आहे. बरे झाले एखाद्या भोंदू साधु पेक्षा असा श्रेष्ठ संत आपल्याला सापडला, ही भावना आता शिष्यांची वाढली. स्वतः पू. बापुराव पूजा-पाठ नियमित करीत असत. निर्लोभी व्यवहार, देण्या घेण्याचा व्यवहार हा फक्त भगवंत प्रेमाने बांधला होता. येणाऱ्याकडून काहीच अपेक्षा नव्हती. स्वतः नोकरी सोडल्यापासून फावल्या वेळात हातात माळ घेऊन जप करीत होते. ते येणाऱ्याला घोट्या करा (माळ घेऊन जप करा) असे सांगत. सद्गुरु सत्ता अचाट आहे. तेव्हा त्याच्यावर प्रपंच आणि परमार्थाचा भार टाकून निवांत कर्मे करीत रहावे हा उपदेश करीत. ह्यामुळे त्यांना मार्गदर्शक संत म्हणून मान्यता प्राप्त झाली.

डॉ. आंदनकर रोज भागवत ग्रंथ वाचीत असत. पू. बापुराव हे भागवताचे आचार्य आहेत असे त्यांना वाटे. अनेक वेळा पू. बापुरावांनी डॉ. आंदनकरांना अर्थ उलगडून सांगितला. गंपावार यांना सुद्धा भागवतावर पू. बापुरावांचे मार्गदर्शन आवडत असे. डॉ. आंदनकर यांचे गुरु पू. बाबाजी पंडित हे भागवत सप्ताह करीत व चंद्रपुरला त्यांचा मुक्काम डॉ. आंदनकर यांचेकडे असे. पू. बाबाजी पंडित यांचे गुरु माधानचे पू. गुलाबराव महाराज होते. पू. गुलाबराव महाराज यांनी डॉ. आंदनकर यांना स्वप्न दृष्टांत दिला "पू. बापुराव महाराज हे थोर संत पुरुष आहेत. त्यांना घरी बोलावून त्यांची पूजा कर आणि भागवत ग्रंथ त्यांना अर्पण कर. श्री भागवत ग्रंथावर असलेली भक्ति म्हणजे कृष्णभक्ति होय. पू. बापुराव हे कृष्णरूप आहेत व मधुरा भक्तिने परिपूर्ण आहेत. त्यांच्या पूजेने तुझी भागवत भक्ति पूर्णत्वास येईल आणि कृष्ण प्राप्ति झाली असे समजावे." डॉ. आंदनकरांनी पू. बापुराव महाराज, पू. मायबाईंना मुलांसह जेवायला बोलावून पूर्ण खातखेडकर कुटुंबाची पादय पूजा केली. वस्त्र दक्षिणा प्रत्येकाला देऊन सत्कार केला. पादयतीर्थ आंदनकर कुटुंबियांनी प्राशन करून प्रसाद घेतला. पू. गुलाबराव महाराजांच्या आज्ञेप्रमाणे मोठ्या अक्षर लिपितील श्रीमद् भागवत ग्रंथ (सुटी पाने असलेले) मखमलीचे वस्त्र गुंडाळून पू. बापुराव महाराजांना अर्पण केला. हाच ग्रंथ पुढे चातुर्मासात श्री दत्तोपंत शास्त्री तैलंग पू. बापुराव महाराजांकडे वाचीत असत. आजही त्यांची पूजा त्रिपुरी पौर्णिमेला कार्तिक ॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

मासात पू. बापुराव महाराजांकडे भागवत समाप्ति उत्सवांत होत असते. त्यावेळी आचार्य पूजन होत असते.

पू. बापुराव महाराज व पू. मायबाई महाराजांचे संतकार्य आणि शिष्य परिवार

प.पू.बापुराव महाराज व प.पू.मायबाई महाराज

सूरदास म्हणाले "संतांच्या ख्यातीमुळे त्यांच्या जवळ भक्त परिवार आकर्षित होतो. कारण भारतीय संस्कृतीने लोकांच्या मनात आणि जनमानसांत संताला देवाहून मोठा मानले आहे. मार्गदर्शक संत हा सगुणरूपातील देव भक्तांच्या जवळ कधी स्वतः जातो किंवा भक्ताला जवळ बोलावून स्वतः भेट देतो. तो ज्याची त्याची पुण्याई, कर्मसाधना, प्रारब्ध, पूर्व संचित आणि तळमळ बघून अध्यात्माच्या पायरीवर भक्ताला चढवून निजानंद बोध देतो. हा अनुभव भक्तांना देणे हा संतकार्याचा मुख्य उद्देश आहे. निजानंद बोध होणे हीच ईश्वर प्राप्ति होय. पू. रामदास स्वामींनी दासबोधात अध्यात्म मार्ग, साधक सद्गुरु, विमल ज्ञान, ईश्वर साधना आणि ईश्वर प्राप्तिचा जो वाडमयीन बोध दिला तो प्रपंचातल्या सर्व सामान्यांना अनुसरता यावा असा आहे. पू. बापुराव महाराज आणि पू. मायबाई महाराजांच्या जवळ जे भक्त आले त्यांना प्रपंच करून परमार्थ साधण्याची शिकवण आणि

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

गोडी पू. रामदास स्वामींच्या बोधाप्रमाणे या संतद्वयींनी लावली. खडतर प्रपंच करतांना सद्गुरुवरील अचाट श्रद्धा, नामस्मरण आणि सद्गुरुंनी सांगितलेली साधना यामुळे या संतांनी सद्गुरु जिंकला. जे स्वतः केले ते त्यांनी भक्तांना सांगितले, नव्हे ते त्यांनी भक्तांकडून करवून घेतले. म्हणून हे संतद्वयी श्रेष्ठ आहेत. या संतांनी स्वतःचे मन हरवून सद्गुरुचरणी लीन झाले. त्यामुळे त्यांच्या हृदयांत भक्ति आणि भगवंताशिवाय काही नव्हते. स्वतःचे मन केव्हा हिरावून गेले ते त्यांना कळलेच नाही. सद्गुरुरूपी तीर्थस्थानाचे दर्शन त्यांना घडल्यामुळे मनाला त्या गंगेत बुडवून शुद्ध केले आणि मन निर्मळ झाले. या शुद्धतेमुळे मायबाप पांडुरंग रखुमाईसह हृदयांत प्रगटून स्थिर झाला. पू. ज्ञानदेव माऊली म्हणते की ते चिंतामुक्त होऊन स्थिरावले -

मन मारुनिया मुक्त पै केले । मीपण माझे नेले हिरोनिया । सकळ तीर्थ निवृत्तीचे पायी । तेथे बुडी देई माझ्या मना । बाप रुखमा देवीवर हृदयी प्रगटला । निवांत राहिला ज्ञानदेवो ।

हेच साध्य करण्याचे मार्गदर्शन या संतद्वयींनी शिष्यांना दिले.

खटी, घाटे, त्रिपुरवार, भैयाजी श्रीरामवार, वडस्कर, बाबासाहेब मोहरील अशी अनेक मंडळी पू. बापुराव महाराजांचे शिष्य झाले होते. श्री पांडुरंग वाराणशीवार यांची बहिण आणि सीतारामपंतांची मुलगी ही दत्तोपंत शास्त्री तैलंगची आई होती. नागपूरला वाराणशीवारांकडे पू. निकालस महाराजांची नाम-समाधि आहे. ही मंडळी पू. निकालस महाराजांवर श्रद्धा असल्यामुळे चैत्रीच्या नवरात्रात नागपूरवरून चंद्रपुरला दरवर्षी येत असत. दत्तोपंत तैलंग शास्त्रीचा श्रीरामवारकडे चंद्रपुरला मुक्काम असायचा. भैयाजी श्रीरामवार दत्तोपंत तैलंगचे मामेभाऊ होते. हिंगलाज भवानी आणि एकवीरादेवीची चंद्रपुरला त्यावेळी नवरात्र यात्रा असे. ब्रह्मपुरीच्या राईस मिल चे मालक आणि सधन शेतकरी नानासाहेब जोशी व त्यांची पत्नी शालिनीबाई हे नवरात्राची संपूर्ण जबाबदारी घेत असत. आजही नानासाहेब जोशी ह्यांचे चिरंजीव श्रीपाद जोशी (ब्रह्मपुरी) नवरात्राची संपूर्ण जबाबदारी घेऊन नवरात्रोत्सव साजरा करतात. या संबंधी अशी माहिती आहे की ब्रह्मपुरीचे नानासाहेब उर्फ पंढरीनाथ जोशी हे आवंढे होते. ते जोशीकडे दत्तक गेले. नानासाहेबांची आजी जोशी हिला वारस नव्हते. पू. निकालस महाराजांनी जोशी आजीला आदेश दिला की तिचा नातू नाना याला दत्तक घेऊन हिंगलाज भवानीची तीन दिवस चैतीची यात्रा भरवावी. उत्सव दरवर्षी साजरा करावा. हे व्रत चालविले तर जोशीची संपत्ति टिकेल आणि वारस जगेल. तेव्हापासून नानासाहेब जोशी हे चैती पौर्णिमेला चंद्रपुरला हिंगलाज भवानी उत्सव आणि अन्नदान करतात. दुसऱ्या दिवशी श्री एकवीरादेवी आणि महाकाली मंदिरात ओटी भरतात. एक दिवस एकवीरादेवीच्या मंदिरात अन्नदान करतात. पू. निकालस महाराजांची पालखी मिरवणूक हिंगलाज भवानी मंदिर आणि एकवीरादेवीला जाते. नागपूरचे सोमलवार कुटुंब एकवीरादेवीचा चैतीचा उत्सव साजरा करतात. या आधी नागपूरचे भिकाजीपंत बक्षी हा उत्सव साजरा करीत होते. पू. बापुराव महाराज सहकुटुंब या दोन्ही देवीच्या उत्सवात हजर राहत होते. या उत्सवानिमित्त चंद्रपुर आणि बाहेरगावच्या लोकांची पू. बापुरावांशी ओळख झाली. आबाजी कावडकर आणि रामभाऊ कावडकरांकडून पू. बापुराव हे अधिकारी संत आणि पू. निकालस महाराजांचा अवतार आहे हे कळले. नागपूरचे दत्तोपंत तैलंग शास्त्री, वाराणशीवार व ब्रह्मपुरीचे नाना जोशी ही मंडळी पू. बापुरावांना मानू लागली आणि दर्शनाला येऊ लागली.

आता पू. बापुरावांना फक्त गृहस्थाश्रमी व भगवद्भक्त न समजता श्रेष्ठ संत म्हणून त्यांना ओळखू लागले. चंद्रपुरचे लोक उदा. बाबासाहेब मोहरील, वडस्कर वकील, कावडकर, घरोटे, गंपावार, डॉ. आंदनकर, खटी, घाटे, आवंटे ह्यांना पू. बापुरावांच्या सहवासाने त्यांचा अधिकार पटला. त्यांना कळले की डॉ. अण्णसाहेब भालेकरांना प्रथम दृष्टीत विभूति देऊन त्यांना बाधेतून आणि संकटातून मुक्त करणारे हे अधिकारी संत आहेत. ही ख्याती झाल्यामुळे पू. बापुराव महाराजांवर ह्या लोकांची श्रद्धा दृढावली.

श्री बाबासाहेब मोहरील यांचे सादू श्री रामभाऊ मंगळगिरी हे नागपूरला महालात राजविलास टॉकीजच्या बाजूला राहत होते. त्यांना परमार्थाची आवड होती. ते चंद्रपुरला आले असतांना पू. बापुराव महाराजांकडे बाबासाहेब मोहरीलांबरोबर आले आणि प्रभावित झाले. त्यांनी सहकुटुंब नागपूरला पू. बापुराव महाराजांचा मंत्र घेतला.

श्री बाबासाहेब मोहरील यांची ई.ए.सी. पदासाठी नागपूरला नेमणूक झाली. श्री भैयासाहेब राजकारणे हे आधीच ई.ए.सी. म्हणून नागपूरला होते. त्यावेळी महाकौशल (सी.पी. एण्ड बेरार) राज्य असल्यामुळे सध्याचा मध्यप्रदेश व महाराष्ट्राचा भाग एकत्र होता. भैयासाहेबांची बदली सागर येथे झाली. ते त्यांची मुले दत्तू, मधुकर उर्फ अण्णा, मंदा, चंदा व कुंदा हे सागरला गेले. मुलांचे शिक्षण तेथे सुरु झाले.

बाबासाहेब मोहरील यांची १९५४ साली नागपूरला बदली झाल्यावर बडकस चौक महाल ते संघाच्या मोहिते शाखा रस्त्यावर कोतवालीवाले यांच्या घरी भाड्याने रहायला आले. या जागी काही वर्षांपूर्वी भैयासाहेब राजकारणे भाड्याने राहत होते. पू. बापुराव महाराज व पू. मायबाई भैयासाहेबांकडे या घरी राहिले होते. पू. बापुराव चंद्रपुरला असतांना बाबासाहेब मोहरीलांची मुले वसंत, मधुकर, सुधाकर, मोरेश्वर, मंगल आणि मीना यांची मैत्री आणि ओळख पू. बापुरावांची मुलं बाबा, सुधा, मधु, सिंधू व बाळ यांच्याशी झाली व त्यांची मैत्री आणि प्रेमसंबंध वाढले.

पू. बापुराव महाराजांचे ज्येष्ठ चिरंजीव अण्णासाहेब काही दिवस काटोलला पोस्टात होते. त्यावेळी पू. बापुराव महाराज, पू. मायबाई मुलांसह बाबाजी वाचासुंदर यांचेकडे आले होते. साधारण एक वर्ष अण्णासाहेब, प्रमिला वहिनी आणि त्यांचा मुलगा वासुदेव हे बाबाजी वाचासुंदर यांचे घरी राहिले. स्वतःच्या मुलासारखे अण्णासाहेबांना बाबाजींनी ठेवले. अण्णासाहेब तार अधिकारीचे ट्रेनिंग झाल्यावर जुन्नारदेव (छिंदवाडा) येथे रुजू झाले. पू. बापुराव व पू. मायबाई जुन्नारदेवला त्यांची सून प्रमिलाला पोहोचवायला गेले होते. एकदा ते नागपूरला येऊन भैयासाहेब राजकारणे बरोबर आष्टी आणि राजकारणे यांच्या पांडुर्याच्या उमरीच्या शेतीवर गेले. पांडुर्याला जाण्याचे नियोजन हे जरी व्यावहारिक प्रेमांमुळे व पू. मायबाईंच्या वडिलांच्या शेतीसाठी होते, असे असले तरी खरे कारण हे भैयासाहेबांना परमार्थ मार्गाला लावण्याचे होते असे म्हणता येईल. भैयासाहेब राजकारणे यांच्या पत्नी इंदिराबाई यांनी पू. बापुराव महाराजांकडून बजेरिया नागपूरला स्वतःच्या घरी मंत्र घेतला होता. भैयासाहेबांचे मन पू. बापुराव ह्यांना सद्गुरु म्हणून स्वीकारण्यास तयार नसल्यामुळे त्यांनी इंदिराबाईंना पू. बापुरावांकडून मंत्र घेऊ दिला.

पांढुर्याला शेतीवर धान्याचे फड (ढींग) जमा होते. त्या उंच ढिगाऱ्यावर वाळलेल्या कणसाची रास होती. भैयासाहेब, बाबासाहेब, भाऊसाहेब व तात्यासाहेबांबरोबर शेतीवर पान-सुपारी तंबाखूचा आस्वाद पू. बापुराव घेत होते. थट्टा विनोद मेहुण्यांबरोबर चालू असतांना विषय परमार्थावर आला. पू. बापुराव म्हणाले "सद्गुरु शिवाय तरणोपाय नाही व त्याने दिलेले नाम व मंत्र हे आपणास त्रितापातून मुक्त करते."

बाबासाहेब राजकारणे म्हणाले" महाराज, याचसाठी मी आपणास सद्गुरु केले .आता माझ्या भवसागराची नाव आपणच पैलतीरी न्यावी".

पू .बापुराव म्हणाले" पू .बाबासाहेब महाराजांचे तुमच्याकडे लक्ष आहे .काळजी कशाला करता .सर्व भार सद्गुरुवर सोपवून आपण चिंतामुक्त व्हावे".

बाबासाहेब म्हणाले" महाराज, आम्ही सामान्य माणसे प्रपंचात गुंतलो आहोत .प्रापंचिक चिंता तर पदोपदी आहेत .चिंतामुक्त स्थिती आणायला परिश्रम करू पण त्या स्थितीला आम्हाला आपण आणावे".

पू .बापुराव म्हणाले" सद्गुरुने दिलेल्या नामाचा घोट्या करीत रहा .बाबासाहेबांचे नांव घ्या .काळजी करू नका".

पू .बापुराव स्वतःकडे कर्तेपणा न घेता त्यांचे सद्गुरु पू .बाबासाहेबांकडे विश्वासपूर्वक अंगुलीनिर्देश करून शिष्यांना नामजपासाठी प्रोत्साहित करीत होते .तात्याजी व भाऊराव यांना या विषयांत रस नसावा म्हणून फक्त श्रोत्याची भूमिका घेऊन सत्संगाचा लाभ घेत होते .भैयासाहेबांना राहवले नाही .ते पू .बापुरावांना म्हणाले" बापुराव, तुम्ही आता महाराज, संत झाला .मंत्रोपदेश पण देता .माझे मन अजून तयार होत नाही की तुमच्याकडे संतासारखा अधिकार आहे .अजूनही राजकारणे यांचे तुम्ही जावई आणि माझे मेहुणे आहात .असे वाटते .मी एक्स्ट्रा अॅडिशनल कलेक्टर) ई.ए.सी (आहे .न्यायाधीश आहे .तुम्ही वर्धला माझ्या हाताखाली काही दिवस कारकून म्हणून काम केले आहे .मला साधक-बाधक विचार केल्यावर असे वाटते की स्वतःला अनुभव आल्याशिवाय त्या व्यक्तिला नमस्कार करू नये आणि सद्गुरु म्हणून स्वीकारू नये".

पू .बापुराव यांना माहित होते की भैयासाहेब हे श्रद्धाळू आहेत पण मनाची तयारी करून घेणे आवश्यक आहे .सध्या त्यांना' ग 'ची बाधा) गर्व (आहे .वेळेची संधि मिळाली आणि पू .बापुरावांनी भैयासाहेबांना विचारले" भैयासाहेब, तुम्ही खरच मोठे आहा बाप्पा .आम्ही कारकून तुम्हाला काय शिकवणार .आम्ही जेथे आहोत ते बरे आहे .कलेक्टर कलेक्टरच्या ठिकाणी मोठा आहे".

भैयासाहेब म्हणाले" बापुराव, असा काढता पाय घेऊ नका .प्रपंच असो की परमार्थ, माणसाने चोखंदळ राहायला हवे असे वाटते".

पू .बापुराव म्हणाले" म्हणूनच म्हणतो संतांचे गणित कलेक्टरच्या कायद्यात बसत नाही .कलेक्टरला भगवंताविषयी सांगितले तर त्याला कसे पटणार? भैयासाहेब, मी छातीठोकपणे सांगू शकतो की संतांची पायधूळ कलेक्टरच्या परमार्थाला कामी येईल .पण कलेक्टरच्या कायद्याच्या चौकटीत संत बसत नाही .तो स्वच्छंद व मुक्त असतो .तो तर भगवंतावर अधिकार गाजवतो".

भैयासाहेब म्हणाले" बापुराव, दगडाला नमस्कार करीन पण तुम्हाला करणार नाही .तुम्ही तर आता संत आहात व पू .बाबासाहेबांनी तुम्हाला अधिकार दिला आहे .तुमच्यात काय अधिकार आहे ते सांगा".

पू .बापुराव हसले .त्यांना कळले की शिष्य आता जागा होऊन जागेवर आला आहे .पू .बापुराव म्हणाले "भैयासाहेब, तुम्हाला बाबासाहेबांचा कोणता अधिकार बघायचा आहे?"

भैयासाहेब सावध झाले .अनेक दिवसापासून ज्या विषयाबद्दल शंका कुशंका मनांत घोळ घालीत होते व बैचेनी होती त्या बद्दलच पू .बापुरावांनी प्रश्न विचारला होता.

भैयासाहेब म्हणाले" बापुराव,तुम्ही मला काय दाखवू शकता?"

पू .बापुराव म्हणाले" तुम्हाला कोणती आवडती गोष्ट बघायची आहे?"

भैयासाहेबांना स्वतःच्या आईबद्दल खूप प्रेम होते .ती गेल्यापासून ३६-३७ वर्षे उलटून गेली होती . म्हणून ते बोलले की त्यांना त्यांची आई बघायची आहे.

पू .बापुराव म्हणाले" भैयासाहेब, लक्ष द्या आणि ज्वारीच्या फडावर बघा.

भैयासाहेबांना त्यांची आई ज्वारीच्या फडावर दिसली .कपाळावर रुपया एवढे कुंकू, भरजरी हिरवे लुगडे, पोलके, हिरवा चुडा, अलंकार परिधान केलेल्या आईचे भैयासाहेबांना दर्शन झाले आणि त्यांचे काही क्षण भान हरपले .डोळ्यातून अश्रु आले .भैयासाहेबांनी आईला नमस्कार केला .थोड्या वेळाने पू .बापुरावांनी भैयासाहेबांना हाक मारली .भैयासाहेब भानावर आल्याबरोबर भैयासाहेबांनी पू .बापुरावांच्या चरणावर साष्टांग दण्डवत घातला आणि रडू लागले.

पू .बापुरावांनी भैयासाहेबांच्या पाठीवर हात फिरविला .पू .बापुरावांनी विचारले" भैयासाहेब, झाले का समाधान?"

भैयासाहेब म्हणाले" बापुराव, मला पूर्ण समाधान झाले .आपला अधिकार आज मला मान्य झाला".

पुढे बजेरियात पू .बापुरावांनी भैयासाहेबांना मंत्रोपदेश देऊन शिष्य केले .ह्याच वेळी भैयासाहेब राजकारणे यांचे सासरे श्री बाबाजी वाचासुंदर यांनी पू .बापुरावांना व राजकारणे मंडळीला एक लहान यज्ञ समारंभासाठी काटोलला बोलाविले .त्यावेळी बाबाजी वाचासुंदरचे निमंत्रणावरून नागपूरचे मित्र आपण्यजी बक्षी पण काटोलला आले .बाबाजी सधन शेतकरी, मालगुजार आणि तहसीलदार होते . काटोलला त्यांना मानमरातब होता .त्यांना बाबुराव आणि भैयाजी उर्फ दत्तात्रेय वाचासुंदर ही दोन मुले होती .भैयाजींना त्यावेळी मालू सध्या वाराणशीवार(, सुमन) वसंत मोहरील बरोबर लग्न झाले(, सुधीर, रंजना) बाबासाहेब गायकीबरोबर लग्न झाले(, विजया, रामचंद्र आणि दिगंबर ही मुले होती .भैयाजी वाचासुंदर हे बी.ए .शिकले व शेतीकडे लक्ष देत होते .पू .बापुराव महाराज व पू .मायबाई महाराज यांचेबरोबर बाबा, मधु, बाळ, सुधा व सिंधू काटोलला होते .त्यांचे बाबाजी वाचासुंदर यांनी योग्य आदरातिथ्य करून पूजन केले .तेथे लघुरुद्र केला .पू .बापुरावांच्या बैठकीला वाचासुंदर, राजकारणे मंडळीबरोबर बरीच गावातील मंडळी येत होती .पू .बापुराव कडून परमार्थ, भक्ति आणि ग्रंथांवर विशेष चर्चा होत असे .अधून-मधून थट्टा मस्करी करण्यात ही सर्व मंडळी तरबेज होती .त्यामुळे आनंदी वातावरणात पू .बापुराव महाराज सोबत दिवस गेले .पू .मायबाई घरातील व पाहुणे स्त्री मंडळीबरोबर मिळून मिसळून बोलायच्या, विचारपूस करायच्या आणि कामाला मदत करू लागायच्या .पू .मायबाईचा सहवास त्यांच्या व्यवहारामुळे सर्वांनाच हवा-हवासा वाटायचा .सर्वांनाच पू .मायबाईबद्दल आदर होता . लहान मंडळी वाचासुंदर यांच्या शेतीवरील संतरी व आंबे या वर ताव मारून खेळांत आनंद घेत होते . वाचासुंदरकडे ऐश्वर्य होते .सोन्याच्या गिन्नी पायलीने मोजावी लागे .घरांत स्त्रियांना अलंकार व आभूषणाची कमतरता नव्हती .नोकर चाकर व गडी माणसे कामाला होती.

पू .बापुरावांच्या मुक्कामात भैयाजी वाचासुंदरची तब्येत खूपच खराब होती .हगवण, अपचन यांनी ते त्रस्त होते .वैद्याचे औषध व पथ्य पाणी चालू होते .पू .बापुराव यांना भैयाजींनी विनंती केली की पोटविकारामुळे जेवण बंद आहे .औषध चालू आहे .खाण्यावर वासना नाही आणि अशक्त झालो आहे . औषधाने गुण येत नाही .

पू .बापुराव महाराजांनी भैयाजींना त्यांच्या पंक्तीत बसविले आणि वडा-पुरणचा प्रसाद खायला दिला .पू . बापुराव म्हणाले" भैयाजी, कायच सोंग लावला आहे? तुम्हाला काहीच झाले नाही .दाबून वडा-भात व पुरणपोळी माझ्याबरोबर खा .हेच औषध लागू पडेल .वैद्याचे काही काम नाही".

पू .महाराजांच्या शब्दाला कोणी नाही म्हणू शकत नव्हते .भैयाजींनी त्या दिवशी पू .बापुराव महाराजांबरोबर पुरण वड्याचा प्रसाद घेतला .त्यादिवसापासून त्यांचा पोटाचा विकार नाहीसा झाला .या चमत्कारामुळे सर्व मंडळी आश्चर्यचकित झाली .सर्वांचीच श्रद्धा पू .बापुरावांवर दुणावली .भैयाजी वाचासुंदर, त्यांच्या पत्नी मनूताईसह पू .बापुरावांनी अनेकांना काटोलमधे मंत्रोपदेश केला.

पू .बापुराव महाराजांच्या गरीबीच्या परिस्थितीत सुद्धा पू .बापुराव व पू .मायबाईंनी धर्माचरण न विसरता चालू ठेवले .निमित्त झाले की ब्राह्मणाकडून अभिषेक करून ब्राह्मण-सवाष्ण भोजन जमेल तसे, पण न चुकता करीत होते .सण-वार, व्रत-वैकल्य, नवरात्र हे यथासांग करून ब्राह्मण-कुमारिका-सवाष्ण भोजन करीत होते .असे त्यांनी वर्धा, हिंगणघाट, वणी व चंद्रपुरला चालू ठेवले होते . या बरोबर द्वादशी, गोकुळ अष्टमी, काला, नाथ बीज, पू .बाबासाहेब महाराजांची पुण्यतिथी व गुरुपौर्णिमेला घरीच अभिषेक करून ब्राह्मण-सवाष्ण भोजन होत असे .नानाजी वैद्यांनी घर विकले म्हणून घरोटे यांचे कडे बालाजी वार्ड चंद्रपुरमधे काही दिवस पू .बापुराव राहिले .पू .बापुराव महाराजांची पेंशन फारच कमी होती .अण्णा जुन्नारदेववरून पैसे नियमित पाठवीत असे म्हणून काटकसरीत पू .मायबाई प्रपंच सांभाळीत होत्या .हिंगणघाट व वणीला नोकरी सुटल्यावर आणि उन्मनी-समाधि अवस्थेच्या काळात नोकरीवर गैरहजेरीमुळे पगार मिळत नव्हता .तेव्हा भाकरी चटणी व कधी फुटाण्यावर दिवस मुलाबाळांसह काढावे लागले .दोष कुणालाही न देता पू .मायबाईंनी पू .बापुरावांच्या प्रपंचाची बाजू राखून, संयम ठेवून आणि कोणाकडे हात न पसरविता दिवस काढले .कठिण प्रसंगात त्यांनी भगवंताला स्मरून पू .बाबासाहेबांचा धावा केला आणि दृढ विश्वास ठेवला .तेवढाच दृढ विश्वास पू .मायबाईंचा पू .बापुराव महाराजांवर होता.

पू . बाबासाहेब महाराजांच्या आदेशामुळे शिष्यांना मंत्रोपदेश देण्याचे कार्य सुरू झाले होते. नागपूरला आल्यावर पू . बापुराव महाराजांचा मुक्काम भैयासाहेब राजकारणे सागरला गेल्यामुळे बाबासाहेब राजकारणेकडे बजेरियात होत असे. त्यावेळी नागपूरची भक्तमंडळी ऑफिस, कोर्टाचे काम आटोपून पू . बापुराव महाराजांच्या दर्शनाला बजेरियात रात्री येत होती. त्यात आप्पासाहेब पाटणकर, बाबुराव बक्षी, बाबासाहेब मोहरील, रामभाऊ मंगळगिरी, वसंतराव घाटे, केशवराव पाटणकर, तात्याजी भालेकर, विठ्ठल भालेकर ही मंडळी असायची. पाटणकरांची डॉ. भालेकर व मावस भाऊ केतकर कडून पू . बापुराव महाराजांची भेट झाली. आप्पा पाटणकर यांनी नागपूर इंप्रूवमेंट ट्रस्ट आणि नागपूर कांर्पोरेशन मध्ये काम केल्यामुळे त्यांचा भैयासाहेब राजकारणेशी संबंध आला होता. एन.आय.टी. मध्ये भैयासाहेब सरकारी लॅण्ड अँक्विझिशन ऑफिसर होते तर अण्णासाहेब थेरगांवकर हे एन.आय.टी.मध्ये लॅण्ड अँक्विझिशनचे सिव्हिल इंजीनियर होते. दोघांची ओळख होती.

श्री अण्णासाहेब उर्फ परशुराम मोहिनीराज थेरगांवकर व त्यांची नातेवाईक मंडळी त्याकाळांत पुढारलेली व नास्तिक होती. देव-धर्माच्या गोष्टीत घरी व बाहेर सहभाग नव्हता. सौ. माई थेरगांवकर ह्या श्रीमंत, पुढारलेल्या कुटुंबातील मुन्शी घराण्यातून होत्या. माईला मात्र जगदंबादेवी

आवडायची. परंतु महाराज व बुवाबाजी बदल आकर्षण नव्हते. म्हणून कधी संतांकडे जाणे झाले नाही. अण्णा थेरगांवकर यांनी कानपुरच्या सरकारी खात्यात एक लेख पाठविला. त्यामुळे त्यांना कानपुरला चीफ इंजीनियर म्हणून नोकरीवर बोलविले. घरी सर्वांना आनंद झाला. ऑफिस मधील चीफ इंजीनियर दास यांना ही बातमी कळली. त्याला अण्णा थेरगांवकरांचा द्वेष, मत्सर आणि राग होता. दास यांनी कानपुरला कळविले की त्यांनी तो लेख थेरगांवकर यांना सांगितला (डिक्टेट केला) व तो लेख थेरगांवकर यांनी दुरुपयोग करून पाठविला आहे. यामुळे अण्णा थेरगांवकर यांना कानपुरची नोकरी मिळाली नाही. दास नागपूरला अण्णासाहेबांना त्रास देऊ लागला. यामुळे अण्णासाहेब त्रस्त झाले आणि चिंताग्रस्त झाले. त्यांचे मनःस्वास्थ्य बिघडले.

जे घडले ते एकाप्रकारे थेरगांवकर कुटुंबाच्या जीवनांत कलाटणी मिळणारी गोष्ट होती. त्याबद्दल आजही थेरगांवकर कुटुंबीय पू. बापुराव महाराजांचे ऋणी आहेत. भैयासाहेब राजकारणे यांना अण्णासाहेबांची व्यथा समजली. भैयासाहेब राजकारणे अण्णासाहेब थेरगांवकरांना म्हणाले "अण्णासाहेब, प्रत्येक ऑफिसमध्ये स्पर्धा, ईर्ष्या व राजनीति असते. दुःख करू नका व कामावर लक्ष द्या. पुन्हा अनेक संधि मिळतील."

अण्णासाहेब थेरगांवकर म्हणाले "भैयासाहेब, दास साहेबांनी असे कां करावे? मी कोणाचेच अहित चिंतिले नाही. दासांच्या खोटेपणामुळे मला जीवनांत निराशा आली आहे. मन शांत राहत नाही."

भैयासाहेब म्हणाले "ह्या प्रारब्धाच्या व नशीबाच्या गोष्टी आहेत. तुम्ही अहित केले नाही, पण तुमच्या बाबतीत असे घडले आहे. आता मनःशांतीसाठी तुमच्याकडे काही औषध आहे काय?"

अण्णासाहेब म्हणाले "या घटनेमुळे माझ्याबरोबर आमच्या घरातील मंडळींचे पण मनःस्वास्थ्य ठीक नाही. काही सुचत नाही."

भैयासाहेब म्हणाले "आम्ही देवावर व संतांवर विश्वास ठेवतो. आपण ठेवीत नाही. पण मनाच्या शांतीसाठी संत मार्गदर्शन करतात. माझे मेहुणे श्री बापुराव महाराज खातखेडकर हे संत व अधिकारी पुरुष आहेत. तुम्ही त्यांची भेट घ्या. ते सध्या बजेरियात आले आहेत."

अण्णासाहेब म्हणाले "भैयासाहेब, आमच्याकडे संत, महाराज मानीत नाही तर संतलोकांना बुवाबाजी करणारी आणि फसवेगिरी करणारी माणसे असे आमच्या नातेवाईकांमध्ये समजतात. मी या मार्गाला लागलो तर मी नातेवाईकांमध्ये काय सांगू? माझी पत्नी जगदंबेला मानते. आमचे घराणे पुढारलेले आहे, असे म्हणता येईल."

भैयासाहेब म्हणाले "अण्णासाहेब, विचार करा. रोग कोणाला आहे? उपाय कोणाला हवा? तुमचा रोग नातेवाईक बरा करू शकतात का? जर तुम्हाला पू. बापुराव महाराजांकडे गेल्यावर फसवेगिरी वाटली तर पुढे त्यांना भेटू नका. आता त्यांना भेटून तर बघा."

अण्णासाहेब म्हणाले "घरी विचारून बघतो."

घरी आल्यावर अण्णासाहेबांनी माईला भैयासाहेब राजकारणे यांनी सुचविलेला उपाय सांगितला. भैयासाहेबांनी केलेल्या मार्गदर्शनामुळे दोघांनी पू. बापुराव महाराजांकडे जाण्याचे ठरविले. दुसऱ्या दिवशी अण्णासाहेब व माई थेरगांवकर मुलांना न सांगता रात्री बजेरियात गेले. पू. बापुराव महाराज बैठकीत भक्त मंडळीबरोबर गप्पा करीत होते. बाबासाहेब राजकारणे व विठ्ठल भालेकर महाराजांचे पाय दाबत होते. थेरगांवकर मंडळी आली. बाबासाहेब राजकारणे यांनी थेरगांवकरांची चौकशी केली आणि त्यांना बैठकीत आणले व बसविले.

पू. बापुराव विठ्ठल भालेकरला म्हणत होते "का रे डेंगाड्या, जवान असून दाबण्यात जोर नाही का?"
विठ्ठल म्हणाला "दाबतो जी."

पू. बापुराव महाराज म्हणाले "तुझ्या काकाची (डॉ. भालेकरची) तब्येत कशी आहे?"

विठ्ठल म्हणाला "तात्याजींना (भालेकर) काकूंचे पत्र आले. तशी तब्येत बरी आहे. पण काकांच्या वागण्यात काही फरक झाला आहे. त्यामुळे काकू घाबरतात."

पू. बापुराव महाराज म्हणाले "तात्याजींना भेटायला सांग."

विठ्ठल म्हणाला "हो जी, सांगतो."

पू. बापुराव महाराज उठून बसले. बाबासाहेब राजकारणेना त्यांनी विचारले "तुमची मित्र मंडळी आली आहे काय?"

बाबासाहेब म्हणाले "हे अण्णासाहेब थेरगांवकर, भैयासाहेबांचे मित्र आहेत. ते आपल्याला भेटायला आले आहेत."

पू. बापुराव महाराज म्हणाले "हे तर मोठे साहेब आहेत. कलेक्टर साहेबांचे मित्र आहेत. मी तर पेंशनर माणूस. माझ्या जवळ काय आहे बाप्पा? हातात माळ आणि तुमच्या बरोबर पान-सुपारी खाऊन गप्पा मारतो."

अण्णासाहेब थेरगांवकर यांना कळले की हे महाराज स्वतःला कमीपणा घेऊन सर्वांना मोठेपणा देत आहेत. बोलण्यात गोडवा आहे. त्यांना दिसले की पू. बापुराव महाराजांजवळ शिष्य मंडळ अदबीने बसले आहेत. कोणत्याच प्रकारचा दरबार, अगरबत्ती, फुल हार, पूजा साहित्य, पैश्याचा व्यवहार त्यांना दिसला नाही. साधी गादी व लोड तक्या जमीनीवर होता. पुढे लोकांसाठी सतरंजी व चटई टाकली होती. महाराज पान सुपारी घेत सतरंजीवर बसले होते. पू. बापुराव महाराजांचा पेहराव म्हणजे धुतलेले धोतर आणि सदरा (शर्ट) घातलेला होता. अण्णा व माई थेरगांवकरांना त्यांचे साधेपण भावले. दोघेही पू. बापुराव महाराजांवर भाळले. त्यांना पू. बापुराव महाराजांमधे वेगळेपण जाणवायला लागले. अण्णासाहेब थेरगांवकर काही बोलायला आले होते पण संकोचाने त्यांना कसे व कोठून बोलावे हे कळेना.

पू. बापुराव महाराजांनी अण्णासाहेब थेरगांवकरांशी संवाद साधला. ते म्हणाले "आपण मोठी माणसं. इकडे येणे कसे केले? माझ्या जवळ या माळेशिवाय काहीच नाही. मी वकीलपण नाही."

अण्णासाहेब थेरगांवकर थोड्यावेळ बोलतांना विचारात पडले की काय बोलावे? तरी हिम्मत करून पू. बापुराव महाराजांना नमस्कार करून त्यांनी स्वतःची ओळख करून देऊन त्यांच्यावर आलेले संकट म्हणजे त्यांच्या साहेबांचा त्रास, हातचे गेलेले प्रमोशन आणि घरात अशांतता असल्याचे सांगितले. भैयासाहेब राजकारणे यांनी आपली भेट घ्यायला सांगितली आहे. आपण अधिकारी व्यक्ति आहात हे त्यांचेकडून कळले म्हणून आलो असे पू. महाराजांना सांगितले.

पू. बापुराव महाराजांच्या साध्या बोलण्यात थट्टा मस्करी असे. तरी मुद्दा सोडत नसत. ते म्हणाले "अण्णासाहेब, अधिकार कलेक्टर व साहेबांना असतो. तुम्ही मोठे अधिकारी आहात. मी तर कलेक्टर ऑफिसमधून क्लर्क म्हणून रिटायर्ड झालेला साधा माणूस आहे. आपण शिकलेले आहात. मी तर 'नॉन मॅट्रिक' पास आहे."

अण्णासाहेब म्हणाले "महाराज, मला मार्गदर्शन हवे."

पू. बापुराव महाराज यांनी अण्णासाहेबांना धीर दिला. ते म्हणाले "मी माझ्या नोकरीत तीन वेळा 'डिसमिस' झालो आणि तीन वेळा 'रिइस्टेट' झालो. मला माझे सद्गुरु बाबासाहेब महाराजांनी प्रत्येक वेळा वाचविले. पू. बाबासाहेबांवर भरवसा ठेवला तर आपणांस चिंता करण्याची गरज नसते. ते आपल्याला सांभाळतात."

अण्णासाहेब म्हणाले "महाराज, आमचे घराणे व नातेवाईक नास्तिक आहेत. त्यामुळे आपण जे सांगितले याबद्दल आम्हाला कळत नाही. आम्ही काय करावे?"

पू. बापुराव महाराज म्हणाले "हे जग ज्याने निर्माण केले आहे त्याच्या मर्जीप्रमाणे आणि सत्तेने या विश्वाचे चलन आहे. आपल्यावरही त्याचीच सत्ता आहे. तेव्हा भगवंताचे नाम घ्यावे."

माई थेरगांवकरांनी अण्णासाहेबांबरोबर पू. बापुराव महाराजांना नमस्कार केला होताच. त्यांनाही पू. बापुराव महाराजांचे बोलणे आवडू लागले. त्यांनी पू. महाराजांना विचारले "महाराज, मी बोलले तर चालेल काय?"

पू. महाराज म्हणाले "तू हक्काने माझ्याशी बोलू शकते. तू तर साहेबीण आहेस. बंगला गाडी वाली आहेस. तुला काय कमी आहे?"

माई म्हणाल्या "महाराज, आम्ही आज पर्यंत देव घरांत ठेवले नाही. माळ वगैरे दूरची गोष्ट. आज पर्यंत या गोष्टी म्हणजे थोतांड वाटायच्या. आज आपण सांगत आहात की आमच्या प्रश्नाचे उत्तर देवाचे नांव घेण्यात आहे. आपण सांगता तसे केले तर चार लोकांत आमच्यात झालेल्या बदलाची चर्चा होईल. त्यामुळे मनस्ताप वाढायला नको. आम्हाला सध्यातरी देवपूजेची लाज वाटते. याला काही उपाय आहे काय?"

पू. बापुराव हसले व म्हणाले "सध्या घरी देव नाही ठेवले तरी हरकत नाही. तेरा राम नामाच्या माळा दोघेही दिवस किंवा रात्री करा आणि श्री व्यंकटेशस्तोत्र, भीमरूपी, हनुमान चालीसा स्तोत्र वाचा."

माई म्हणाल्या "महाराज आमच्याकडे माळ नाही व ती लोकांना दिसेल."

पू. बापुराव म्हणाले "बोटावर करा. काही हरकत नाही."

पू. बापुरावांनी माई व अण्णा थेरगांवकरांना देवाचे नाव घ्यायला लावले. पू. बापुराव महाराजांच्या सांगण्यात सहजता होती व जे करायला सांगितले त्यांत भक्ताला अडचण येऊ नये म्हणून सोपी पद्धत सांगितली. त्या दोघांना पू. बापुराव महाराजांच्या भेटीने आनंद झाला व मनाला शांतता वाटू लागली. त्यांना वाटले की पू. बापुराव महाराज अधिकारी संत आहे किंवा नाही ते जरी आज माहित नसले तरी त्यांना वाटले की पू. बापुराव महाराजांची रोज भेट व्हावी व त्यांचेशी बोलायची संधी मिळावी. पू. बापुराव महाराजांनी अण्णा व माई थेरगांवकरांना निरोप देतांना सांगितले "जितने गगन में तारे हैं, उतने सब बैरी होय । कृपा भये रघुनाथ की, बाल न बांका होय ॥" सद्गुरुंचे व श्रीरामाचे पाठबळ असतांना अगणित संकटे जरी आली तरी घाबरू नका. असा धीर दिला.

घरी जाऊन दोघांनी पू. बापुराव महाराजांनी सांगितल्याप्रमाणे मुलाबाळांना न सांगता जप व स्तोत्र म्हणायला सुरवात केली. अण्णा थेरगांवकरांच्या साहेबांच्या वागण्यात अचानक बदल घडून आला. ते अण्णा थेरगांवकरांशी प्रेमाने वागू लागले. नेहमी अण्णांना धारेवर धरणारा व राग-राग करणाऱ्या साहेबांमधे अचानक बदल झाला. याचे त्यांना आश्चर्य वाटले. संताला शरण गेल्याबरोबर माणसात बदल घडू शकतो. तो ही संताने ज्या व्यक्तिला बघितले नाही अशा व्यक्ति मधे बदल घडून आणला याचे आश्चर्य वाटले आणि पू. बापुराव महाराज हे अधिकारी व्यक्ति आहे अशी श्रद्धा माई व

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

अण्णा थेरगांवकरांमधे प्रबळ झाली. आता ते रोज बजेरियात पू. बापुराव महाराजांच्या दर्शनाला व बैठकीसाठी रात्री बाबासाहेब राजकारणेच्या घरी येऊ लागले.

अण्णा व माई थेरगांवकर हे रोज संध्याकाळी फिरायला जाऊ लागले. हा बदल त्यांची मुल विनायक, बाळ उर्फ विश्राम आणि विजय यांना दिसला. विनायकने माई व अण्णाला विचारले "तुम्ही दोघे रोज न चुकता कुठे फिरायला जाता? बगीच्यात जाता की कोणाकडे जाता? आणि सध्या तुम्ही दोघेही आनंदी दिसत आहात याचे काय कारण? सध्या तुमचे साहेब त्रास देत नाही काय?"

एकामागून एक प्रश्नाचा भडिमार विनायकने केल्यावर माई आणि अण्णांनी तिघा पोरांना जवळ बसविले आणि ते पू. बापुराव महाराजांच्या दर्शनाला कसे व कां गेले ते सांगितले. त्यामुळे झालेला साहेबांमधील बदल आणि मनःशांती कशी मिळाली हे सांगितले. सध्या आपल्या लोकांसमोर आपण नास्तिक आहोत हे दाखवायचे व मनातून देवाप्रति आणि पू. बापुराव महाराजांप्रति श्रद्धा ठेवायची आहे. असा निश्चय मुलांना सांगितला. मुलांना आई-वडिलांचे म्हणणे पटले. विनायक त्यावेळी मॅट्रिकला होता, बाळ आठवीत होता आणि विजय पाचवीत होता. तशी मुलं लहान होती. त्यात विनायक चिकित्सक आणि हुशार होता. त्याने अण्णा व माईला विचारले "पू. बापुराव महाराज ही कोण व्यक्ती आहे. त्यांना बघायचे आहे व दर्शन घ्यायचे आहे. तेव्हा उद्या आम्ही तिघेही तुमच्याबरोबर आलो तर चालेल काय? उद्या शनिवार आहे. सर्वांच्या सकाळच्या शाळा आहे."

माई व अण्णांनी त्यांना होकार दिला.

सकाळी उठल्यावर विनायकने माई व अण्णाला सांगितले की स्वप्नांत मी बापुराव महाराजांना धोतर आणि शर्टात बघितले. दुसऱ्या दिवशी संध्याकाळी थेरगांवकर मंडळी बजेरियात बाबासाहेब राजकारणे यांचेकडे पोहोचली. बाबासाहेब राजकारणे यांच्या घरांत शिरल्यावर समोरच्या खोलीत पाळणा (झोपाळा) होता. त्यावर पू. मायबाई झोका घेत बसल्या होत्या. पाळण्याच्या मागून माडीवर जाण्याचा जिना होता. पू. बापुराव महाराज वरच्या माडीवर खोलीत बाबासाहेब राजकारणे बरोबर बसले होते. विनायक व अण्णा थेरगांवकर यांनी बाबासाहेब राजकारणेच्या घरात प्रवेश केल्यावर पाळण्यात पू. मायबाई बसलेल्या दिसल्या. त्यांना पू. मायबाई जगदंबेच्या रुपात दिसल्या. कपाळावर रुपया एवढे लाल कुंकू, नऊवारी लुगडे चोळी, दागदागिणे घातलेली हिरवाचुडा हातात व तेजस्वी प्रभा या देवीच्या मागे आहे अशा स्वरूपात दर्शन झाले. अण्णा व विनायक यांनी एकमेकांकडे बघितले. दोघांनाही पू. मायबाईचे रुप जगदंबेसारखे दिसले. तो भास नव्हता कारण दोघांनी तसे एकमेकाशी बोलून खात्री केली. विनायकने लगेच ही गोष्ट माईना सांगितली.

पू. मायबाई सर्वांना म्हणाल्या "या. महाराज वर माडीवर बसले आहेत. या जिन्न्याने जा. आज मुलाबाळांसह आलात."

माईनी व सर्वांनी पू. मायबाईंना नमस्कार केला व म्हणाल्या "हो मायबाई. मुलांचा आज इथे येण्याचा व दर्शन घेण्याचा आग्रह होता म्हणून तिघांनाही घेऊन आलो."

पू. मायबाई म्हणाल्या "छान केल. बाई लहानपणापासून मुलांवर चांगले संस्कार हवे. देवाचे नाव घेण्याने आपल काही कमी होत नाही. देव सर्व देतो. तो देणारा व आपण घेणारे आहोत. तोच सदबुद्धि देतो व आपल्याकडे लक्ष देतो. म्हणून त्याची आठवण आपण करायला हवी. जा वर जाऊन बसा. मी पण येते."

थेरगांवकर मंडळी पू. बापुराव महाराजांच्या बैठकीत आली व त्यांनी पू. महाराजांना नमस्कार केला. थोड्याच वेळात रोजची दर्शनाला येणारी मंडळी, म्हणजे- वसंतराव घाटे, वसंतराव मोहरील, बाबासाहेब मोहरील, रामभाऊ मंगळगिरी, बाबुराव बक्षी, तात्याजी भालेकर, मधु मोहरील तेथे आले.

पू. बापुराव म्हणाले "आज तर साहेब लोकांची फलटणच आली आहे."

माईने पू. बापुरावांना सांगितले की मुल त्यांच्या इच्छेने दर्शनाला आली आहेत. पू. महाराजांनी तिघा मुलांची चौकशी केली. माडीवर बैठकीत सर्वांसाठी चहा आला. पू. बापुरावांनी विनायकला पान लावून खलबत्यात कुटायला सांगितला.

विनायक म्हणाला "महाराज, मी कधीच पान लावले नाही. मला सांगा ते कसे लावायचे. नंतर मी खलबत्यात कुटून देतो."

पू. बापुराव महाराज म्हणाले "डेंगाड्या, रामाचे नाव घ्यायचे. दोन पानांना पुसून देठ शिळक्या काढायच्या. त्यावर चुना व नंतर काथ लावायचा. त्यात लवंग, वेलदोडा, बडीशेप व आस्मानतारा टाकून कुटायचे. यातच राम आहे."

विनायक म्हणाला "मी प्रयत्न करतो." थोड्याच वेळात पान कुटायला तयार झाले. विनायक म्हणाला "महाराज, आता कुटतो."

सूरदास सांगू लागले की पू. बापुराव महाराजांनी विनायकला सांगितले -

"दोन पान म्हणजे भक्त व भगवंत आहेत. त्यांचे एकीकरण झाले पाहिजे. म्हणून शुद्ध व पवित्रतेसाठी पान पुसायची. अहंकारसह षड्रिपुंची देठ व शिळका काढून टाकायच्या. रामनामाचा घोट्या जोरात चालू ठेवायचा. चुना, काथ टाकून जपामधे रंग चढायला हवा. लवंग, वेलदोडा, बडीशेप व अस्मानतारा टाकून भक्तिचा सुगंध वाढवायचा. सुपारी टाकून दोन्ही पान खलबत्यात एकजीव करायला हवे. खलबत्याच्या आवाजात रामाचे नाम मस्तीत घ्यावे. हीच भक्ति आणि परमार्थ आहे." रामनामाचा घोट्या प्रत्येक काम करतांना केला तर त्यात रामाचे सारण होऊन भगवंताशी समरस होता येते. ज्या कामात व्यर्थ वेळ जातो व फुकट श्रम होऊन काही लाभ होत नाही अशा वेळी आपण असे म्हणतो की 'यात काही राम नाही'. म्हणून महाराज म्हणाले की यातच राम आहे. पान कुटणे म्हणजे फुकट वेळ दवडणे नव्हे. असे उत्तम उदाहरण पू. महाराजांनी दिले. रोजच्या जीवनात प्रत्येक कार्यात रामनामाचा ध्यास घेऊन अध्यात्म कसा साधावा याचे उदाहरण पू. महाराज सहजतेने देत. बोलण्यात वज्राडी शिव्याही येत. त्या शिव्या बोचऱ्या नव्हत्या. पू. बापुरावांचे बोलण्याच्या ओघात प्रेम व आपुलकी होती. त्यांत ह्या शिव्या नसत्यातर बोलण्यात काही तरी प्रेमळपणाचा भाग कमी झाला आहे असे वाटले असते. त्यांची भाषा निष्कपट, निरागस मुला सारखी होती. म्हणून त्यांच्या मुखातून शिव्यासह निघणारी भाषा माधुर्याने रंगलेली व हवीहवीशी ऐकावी अशी वाटायची. ऐकणाऱ्याला राग न येता पू. बापुरावांची लकब व त्यांची भाषा भक्तांना व आप्तेष्टांना प्रेमबंधनात अडकवीत होती. इतकेच नव्हे तर संताच्या मुखातून निघालेले प्रत्येक शब्द हे अमृतमय आहेत असे भक्तांना वाटू लागले.

विनायकने कुटलेले तांबूल पू. महाराजांच्या हातावर ठेवला. तेवढ्यात पू. मायबाई व सुशीलाकाकू राजकारणे महाराजांच्या बैठकीत येऊन बसल्या. पू. महाराजांनी थोडा तांबूल ग्रहण केला व उरलेला तांबूल विनायकला परत देऊन सर्वांना वाटायला सांगितला. नंतर सामूहिक रामरक्षास्तोत्र व श्रीराम जय राम जय जय राम चा माळेवर सर्वांनी जप केला. वातावरणांत भक्ति गंध पसरला.

पू. महाराजांनी माई थेरगांवकरला म्हटले "तुझा पोरगा लई हुशार आहे. तांबूल छान तयार केला. तिघांनाही रामनामाची माळ. भीमरूपीस्तोत्र व हनुमान चालीसा स्तोत्र वाचायला दे."

तिघही मुल पू. बापुरावांच्या दर्शनाने व बोलण्याने खुष होती. त्यावेळी पू. महाराज आजोबा आहेत व आपल्यावर प्रेम करणारे आहेत असे वाटू लागले. अण्णा व माई बरोबर आपण रोज महाराजांच्या दर्शनाला येत जाऊ असा निर्धार केला. समयस्क व त्यांच्यापेक्षा थोडे वयाने जास्त वसंत, मधु मोहरील होते. त्यांची ओळख झाली. पू. महाराज व पू. मायबाई अधून मधून सर्वांच्या घरच्या लोकांची चौकशी करायचे. पू. बापुराव महाराज पू. बाबासाहेब महाराजांच्या म्हणजे गुरुंच्या गोष्टी सांगतांना पू. बापुराव महाराजांना कसे संकटाच्यावेळी तारले, हयाबद्दल सांगायचे.

घरी गेल्यावर विनायक थेरगांवकरांनी घरच्या लोकांना सांगितले की त्याने स्वप्नांत पाहिलेली व्यक्ति ते पू. बापुराव महाराजच होते. विनायकला प्रत्यक्ष भेटीपूर्वीच पू. बापुराव महाराजांनी स्वप्न दृष्टांतात दर्शन दिले.

पू. महाराज व पू. मायबाई पुन्हा चंद्रपुरला पोहोचले.

श्री भैयासाहेब राजकारणे यांचेकडे बजेरियात नागपूरला पू. बापुरावांचा मुक्काम होता. श्री बाळासाहेब उर्फ मोरेश्वर नारायण उद्देकर हे लखनादौन (नागपूर-जबलपुर बसच्या मार्गावर) या गावी पोलिस इंस्पेक्टर होते. काही कामानिमित्त ते त्यांच्या पत्नी गीताबाई बरोबर नागपूरला आले. गीताबाई धार्मिक होत्या. त्या व्रत वैकल्य करीत असत. त्या जेथे नागपूरला आल्या होत्या त्यांनी गीताबाईंना भैयासाहेब राजकारणेकडे नेले. इंदिराबाई राजकारणे ह्यांच्या ओळखीमुळे ते राजकारणेकडे सहज भेटायला आले. राजकारणेकडे पू. बापुराव महाराज बसले होते. येणारे लोक महाराजांना नमस्कार करीत होते. म्हणून गीताबाईंनी पू. महाराजांना नमस्कार केला. वयाने मोठे आहेत म्हणून सर्व लोक या बुजुर्ग व्यक्तिला नमस्कार करीत असावे, असे गीताबाईंना वाटले.

पू. बापुराव महाराज गीताबाईंना म्हणाले "का व बाई, तू सोळा सोमवारचे व्रत करते का?"

गीताबाई म्हणाल्या "हो मी सोळा सोमवारचे व्रत चालू केले आहे. तुम्ही कसे ओळखले?"

पू. बापुराव म्हणाले "एक लक्ष, एक लक्ष."

गीताबाईंनी इंदिराबाई राजकारणेना विचारले "मी ज्यांना नमस्कार केला ते गृहस्थ कोण आहेत?"

इंदिराबाई म्हणाल्या "ते आमचे जावई आहेत व ह्या त्यांच्या पत्नी मायबाई आहेत. ते संत असून त्यांना बापुराव महाराज म्हणून ओळखतात."

गीताबाईंना पू. बापुराव महाराजांचे बोलणे आवडले. त्यांना आश्चर्य वाटले की या गृहस्थाला आपले व्रत कसे कळले? गीताबाईला राहवले नाही. म्हणून घरी जातांना परत त्यांनी महाराजांना विचारले "महाराज मी सोळा सोमवार व्रत करते हे आपण कसे ओळखले?"

पू. बापुराव महाराज म्हणाले "तू आल्याबरोबर मला शंकराच्या पिंडीवर बेलच बेल दिसला."

गीताबाई पुन्हा पू. बापुराव महाराजांना नमस्कार करून घरी परतल्या.

घरी आल्यावर गीताबाईंनी वरील माहिती बाळासाहेब उद्देकरांना दिली. त्यांनी एक लक्ष बेल पिंडीला वहायचा आहे हा संकल्प पू. बापुराव महाराजांच्या सांगण्यामुळे दृढ झाला. यामुळे बाळासाहेबांनी एक लक्ष बेल जमा करण्याची तयारी करून गीताबाईंची इच्छा पूर्ण केली. बाळासाहेब हे स्वतः श्रद्धाळू व धार्मिक होते. त्यांचे तीन बंधूसह स्वतः डॉ. बर्वे व इतरांकडे वार लावून खामगांवला शिकले. सर्व

भावांना शेगांवच्या गजानन महाराजांवर श्रद्धा होती. घरी गणपतीची उपासना होती. गणपती हे त्यांचे आराध्य दैवत होते. बाळासाहेब शेगांवच्या महाराजांना विनंती करीत होते की त्यांचा सारखा संत घर बसल्या सदगुरु म्हणून लाभू दे. असे विचार त्यांच्या मनात नेहमी यायचे.

सूरदास म्हणाले "भक्तावर कृपा करायची असेल तर सदगुरु स्वतःची व भक्ताची भेट काही न काही निमित्त करून घडवून आणतो. मनातील इच्छा पण पुरवितो. याचेच हे उदाहरण आहे."

गीताबाई उठेकर यांना पू. बापुराव महाराज यांची पूजा करतांना सतत आठवण येत होती. त्यांना कल्पना नव्हती की त्या शिवपूजेत एक लक्ष बेल वाहतील. पू. बापुराव महाराजांची गाठ भेट झाली नसती तर आपण एवढे बेल पिंडीला वाहले नसते. काही असो ही व्यक्ति आपल्याला वंदनीय आहेत. असे गीताबाईंच्या मनांत आले. त्यांच्या मनांत आले की ज्यावेळी सोळा सोमवार व्रत उजवू त्यावेळी पू. बापुराव महाराज व पू. मायबाईंना मेहुण म्हणून बोलावू. त्या मनातील सर्व विचार बाळासाहेब उठेकरांना बोलून दाखवायच्या. यामुळे वारंवार पू. बापुराव महाराजांचे स्मरण या जोडप्याला होऊ लागले.

पू. बापुराव महाराज नागपूरलाच होते. तात्याजी भालेकर पू. बापुराव महाराजांच्या दर्शनाला आले. बरोबर दत्तू, विठ्ठल, जनार्दन, रमेश, कुसुम व कुंदा भालेकर आले होते. तात्याजी भालेकर मुलांसह त्यावेळी तुळशीबाग रोड महाल येथे गुजर यांच्या वाड्याच्या शेजारी मोहिते यांच्या वाड्यात राहत होते. या सर्व मुलांना संत म्हणून पू. बापुराव महाराजांबद्दल आदर होता. आपल्या काकांना म्हणजे डॉ. अण्णासाहेब भालेकर यांना एका विभूतिच्या पुढीत आणि प्रथम दर्शनात बाधेतून मुक्त करणारे, तब्येत बरी करणारे महान संत आहेत, असे मुलांच्या मनावर बिंबले होते. या मुलांची आई मुल लहान असतांना गेल्यामुळे या मुलांचे त्यांच्या या काका काकूंवर म्हणजे डॉ. भालेकर व अंबूताईंवर खूपच प्रेम होते. तात्याजी पू. बापुराव महाराजांबद्दल मुलांना नेहमी गोष्टी सांगत होते. पू. तात्याजींना त्यांचा भाऊ अण्णा चांगला होऊन कान्हीवाड्याला नोकरीवर रुजू झाला याचा मोठा आनंद झाला होता. पू. बापुराव महाराजांना तात्याजी आलेले बघून आनंद झाला.

पू. बापुराव महाराज तात्याजींना म्हणाले "या तात्याजी. बसा. आज मुलांना पण घेऊन आला?"

तात्याजी म्हणाले "मुलांचे अहोभाग्य आहेत की त्यांना आपले दर्शन अनायास नागपूरला मिळाले. चंद्रपुरला आलो तर यांना जरूर आपल्या दर्शनासाठी आणेल."

तात्याजींनी व मुलांनी पू. बापुराव महाराज व पू. मायबाईंना नमस्कार केला.

पू. बापुराव म्हणाले "तात्याजी तुम्ही मोठे गुरुबंधू आहात. गुरुजींनी आपल्या दोघांनाही मंत्र दिला आहे. तुम्हाला गुरुजींनी (पू. भगवंतराव महाराज) आधी मंत्र दिला म्हणून तुम्ही मोठे आहात. मला कायले नमस्कार करता?" असे म्हणून त्यांनी तात्याजींना नमस्कार केला.

तात्याजींना अश्रु आवरले नाही. ते महाराजांना म्हणाले "तुम्ही वयाने आणि अधिकाराने मोठे आहात. आपली भेट झाली नसती तर माझा भाऊ अण्णा, अंबू व त्यांची पोर रस्त्यावर आली असती. आपणच त्यांना संकटमुक्त केले आहे. माझ्यावर व या मुलांवर कृपा करा."

पू. बापुराव महाराज म्हणाले "तात्याजी, तुम्ही गुरुजींचे लाडके शिष्य आहात. तुमची गुरुभक्ति त्यांना प्रिय आहे. बाबासाहेब महाराज व गुरुजींचे तुमच्याकडे आणि या मुलांवर पूर्ण लक्ष आहे. चिंता करू नका. सर्व ठीक होईल."

तात्याजी म्हणाले "दत्तू, विठ्ठल, जनार्दन, रमेश तुमच्या भेटीला स्वतःहून येतातच. ते सध्या शिकत आहेत. दत्तूला लक्ष्मी बँकेत नोकरी साठी प्रयत्न चालू आहे. लक्ष असू द्या."

पू. बापुराव महाराज म्हणाले "तात्याजी, सर्व मुलांकडे आमचेही लक्ष राहिल. चिंता करू नका. तुमचा नखरे करणारा डॉक्टर भाऊ काय म्हणतो."

तात्याजी म्हणाले "महाराज, विठ्ठल कडून आपला भेटण्यासाठी निरोप मिळाला. अंबूचे कान्हीवाड्यावरून पत्र आले आहे. तिने कळविले आहे की अण्णाला मागच्या सारखा त्रास नाही, पण त्याचे घरांत वागणे बदलले आहे. अण्णा बराच वेळ पूजेत जप करतो तेव्हा डोळे लावून घेतो व हालचाल करीत नाही. पूजा झाल्यावर त्याचे डोळे लाल होतात. स्वभावात रागीटपणा आहे. पलंगावर झोपले किंवा पूजेत त्याचे पोट हलते आणि हंsहंsहंs असा आवाज करून स्वतःच्या तालात बराच वेळ पडला असतो. अंबूने हाक मारली तरी अण्णा तिला प्रतिसाद देत नाही. तिला अण्णाचे असे वागणे नवीनच आहे. ती घाबरते की हा रोग वाढला तर मागे आलेल्या संकटासारखे वाढेल. तेव्हा पुन्हा कसे होईल? मुलं लहान आहे. म्हणून आपणास विनंती आहे की त्यांच्याकडे आपण लक्ष असू द्या. मी अंबूला पत्र लिहीले आहे की घाबरू नको. ज्या सदगुरूने त्याला बरे केले व ज्याने अण्णाला शिष्य केले ते आता त्याच्या प्रपंचाचा भार वाहील. मी तिला कळविले आहे की तिचे म्हणणे आपणास सांगीन. आज आपल्या कानावर ही गोष्ट सांगितली आहे."

पू. बापुराव महाराज म्हणाले "तुम्हाला गुरुभक्ति कळते. तुमचा भाऊ तो डॉक्टर पूजेत व इतर वेळी ध्यान लावतो. एकचित होण्याचा प्रयत्न करतो. अंबूला सांगा चिंता करू नका. पू. बाबासाहेब महाराजांवर विश्वास ठेव. त्या डॉक्टरले कोणताही रोग झालेला नाही. त्याले त्याचे काम करू दे."

तात्याजी म्हणाले "होय जी मी कळवितो."

पू. मायबाईंनी तात्याजींच्या मुलांना जवळ बोलाविले. त्यांची चौकशी केली. त्या मुलांशी पू. मायबाई प्रेमाने बोलल्यामुळे जणू जिव्हाळ्याची नातलग आपल्याशी बोलते असे मुलांना वाटले. पू. मायबाईंनी मुलांना पुन्हा भेटीसाठी या असे सांगितले.

पू. बापुराव महाराज चंद्रपुरला परतले.

प.पू.बापुराव महाराजांनी अंबूताई भालेकर यांना स्वअक्षरात खालील प्रमाणे पत्र लिहून कान्हीवाड्याला पाठविले. अंबूताईचे माहेर बक्षी घराणे व माहेरच्या नावाने पू. बापुराव व पू. मायबाई त्यांना हाक मारीत होते. परंतु सासरचे अंबूताईचे नाव शरयू होते. प्रथम भेटीत अंबूताईचे नाव शरयू आहे असे कळले असल्यामुळे त्यांनी पत्रात अंबूताई असा उल्लेख न करता शरयू असा उल्लेख केला आहे. ते पत्र आता जीर्णोद्दत्त आहे. त्यातील संपूर्ण मजकूर वहीत लिहून ठेवल्यामुळे तो उपलब्ध आहे. तो मजकूर खालील प्रमाणे आहे -

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

॥ श्री सद्गुरु बाबासाहेब समर्थ ॥

॥ श्री गोपालकृष्ण प्रसन्न ॥

चि. सौ. शरयू भालेकर रा. कान्हीवाडा तथा डॉ. भालेकर व चि. लहान मुले-बाळे यांना अनेक सौभाग्यदायक व कल्याणकारक आशीर्वाद. वि.वि.

आपले पत्र ता. १३.१.५३ कान्हीवाडाचे आलेले मिळाले, मजकूर समजला तथा श्री समर्थ सद्गुरु बाबासाहेब चरणी रुजू केला. त्याप्रमाणे सदाचार संपन्न व सद्गुरु भक्त तात्याजी भालेकरांचे पत्र १७.१.५३ नागपूरचे मिळाले व मजकूर श्री समर्थ सद्गुरु बाबासाहेब यांना विदीत केला.

श्री समर्थ तुकाराम महाराजांचा उपदेश येणे प्रमाणे

॥ आधी पुजा सद्गुरुनाथा । चाले देवावरी सत्ता ॥

श्री समर्थ रामदास स्वामी

॥समर्थाच्या सेवका वक्र पाहे । असा सर्व भूमंडळी कोण आहे ।

जयाची लीला वर्णिती लोक तिन्ही । नुपेक्षी कदा रामदासाभिमानी ॥

तेव्हा समर्थाचे वचनाप्रमाणे विश्वास ठेवून वागणे हे ची कर्तव्य आपलेकडे असते. बाकी सर्व गोष्टी समर्थ सद्गुरु करतीलच यात काही एक संशय नाही. आम्ही नागपूरलाच आपल्याला समग्र अधिकार देवून ठेवला होता, की काही गडबड केल्यास श्री समर्थ सद्गुरु बाबासाहेबांचे स्मरण करून विभूती लावावी. त्यामुळे त्यांचे कृपेने सर्व आराम मिळेल. चिंता करू नये. जेथे समर्थाची कृपा आहे तेथे सर्वच कल्याणकारक होत असते. या संबंधी श्री गुरुभक्त तात्याजी भालेकर यांचे आलेले पत्र विचारपूर्वक वाचावे. म्हणजे संशय दूर होईल. चिंता करू नये. आपण सद्गुरुंचे चिंतन करावे. चिंता सद्गुरुकडे सोपवावी म्हणजे सर्व सुख.

आपले आलेल्या पत्रावरून वस्तुस्थितीवरून भीतीदायक काही नाही. सर्व सद्गुरुकृपा आहे. तेव्हा सर्व आनंददायक, सुखकारक व कल्याणकारक होणार यात बिलकुल संशय नाही. आपण उभयतांनी सद्गुरुकृपेची वृत्ती स्थिर ठेवावी.

श्री डॉ. भालेकर हे व्यवहार व परमार्थ दोन्ही बाजू श्री समर्थ कृपेने कार्यतत्पर राहतील यात बिलकुल संशय धरू नये.

॥ तुम चिरंजीव कल्याण रहो । हरीकथा सुरस पियो ॥

॥ अमृतराय के अमृतवचनसे । सदा सुखी रहियो ॥

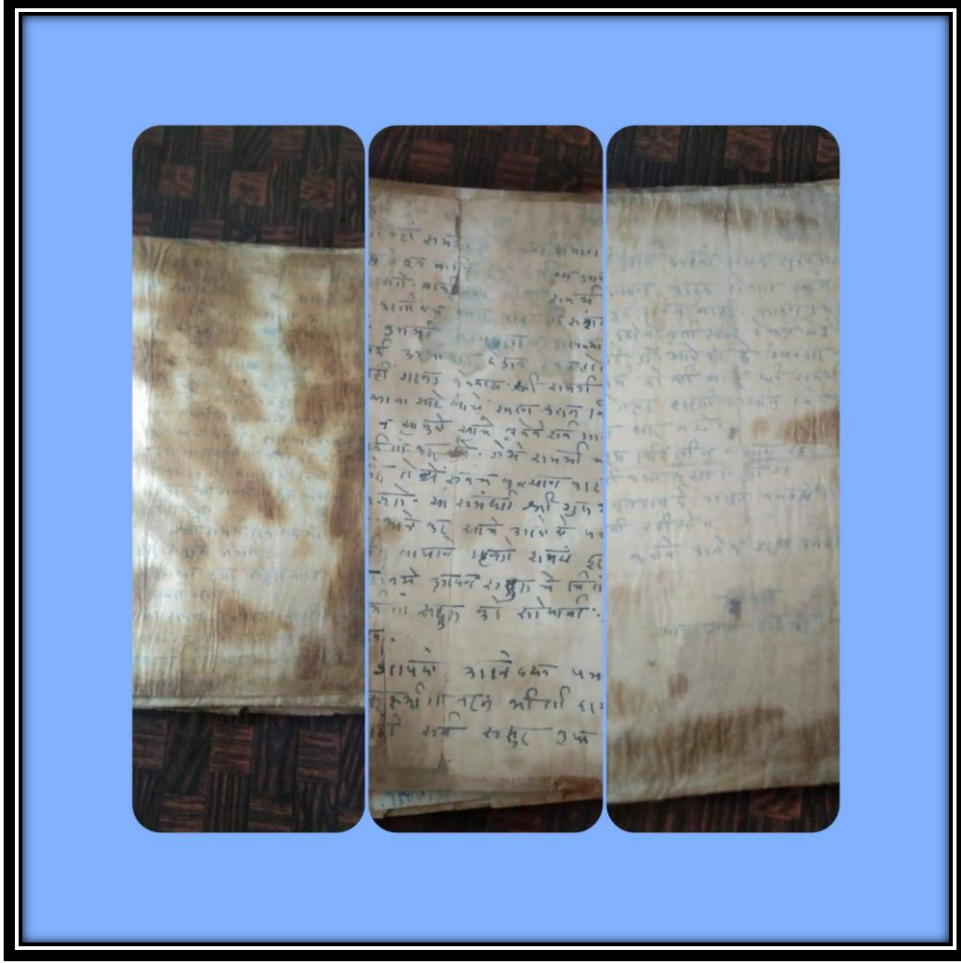
कळावे. अनेक शुभाशिर्वाद.

आपला

बापू खातखेडकर

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

प.पू. बापुराव महाराजांनी अंबूताईंना लिहीलेले वरील मूळ पत्र जे आता जीर्णवस्थेत आहे

सूरदास म्हणाले "चितरंजन, मनसाराम, विवेक, बुधराम व अभिमान तुम्ही पू. बापुराव महाराजांनी आपल्या शिष्याला लिहिलेल्या पत्राचे अवलोकन करा. गुरुने केलेला उपदेश हा शिष्यांसाठी अमोल ठेवा असतो. त्यांत प्रपंच व परमार्थाबद्दल मार्गदर्शन मिळाले की ते शिष्यांच्या सर्वांगीण कल्याणासाठी अत्यंत उपयुक्त ठरते. येथे प.पू. बापुराव महाराजांनी भालेकर कुटुंबाला "सौभाग्यदायक" "कल्याणकारक" असा आशीर्वाद देऊन पत्रास सुरवात केली आहे. गुरुने मनःपूर्वक आनंद देणारा व सुखावणारा आशीर्वाद दिल्याबरोबर शिष्याचे मन तृप्त होते.

श्रेष्ठ संत पू. बापुराव महाराज यांची मनोधारणा व संतकार्याची पद्धत या पत्रात अशी आहे की त्यांना शिष्याकडून पोहोचलेली विनंती ते त्यांचे सद्गुरु पू. बाबासाहेब महाराजांच्या चरणी विदित करतात. याचाच अर्थ ते स्वाभिमान सोडून देऊन स्वतःकडे कसलाही श्रेय घेत नाही. पू.

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

बाबासाहेब महाराजांनी सांगितले म्हणून सद्गुरु कार्य व संतकार्य करण्यासाठी त्यांनी स्वतःला वाहून घेतले. शिष्यांची अडचण त्यांनी सद्गुरुचरणी विदित केली. स्वतः अलिप्त राहून मोठेपण सद्गुरु पू. बाबासाहेबांना दिले. पू. बाबासाहेबांनी "आपणा सारखे करीती तत्काळ, नाही काळवेळ तया लागी" या उक्ति प्रमाणे पू. बापुराव महाराजांना सर्व अधिकार देऊनही पू. बापुराव महाराजांनी स्वतःचा अहंभाव व दंभ दाखविला नाही. याचेच हे उदाहरण आहे. असा पू. बापुराव महाराजांचा अनुभव प्रत्येक शिष्याला येत असे. म्हणून त्यांनी संत तुकारामांची ओवीचा संदर्भ देऊन पू. स्वामी रामदासांच्या वचनाची आठवण भालेकरांना करून दिली.

सद्गुरुनाथाची पूजा मनोभावे केल्यावर व सद्गुरु प्रसन्न केल्यावर भक्ताचा देवावरही अधिकार असतो. म्हणून अशा समर्थाच्या भक्तावर वक्रदृष्टिने पाहणारा या भ्रमंडळावर कोणीही नाही. रामाच्या प्रिय भक्ताची अवहेलना व त्याला कोणाचाही त्रास कधी होऊ शकत नाही. सद्गुरु व भगवंताचे त्रिलोकांत सद्भक्त गुणगान करीत असतात व भजतात. म्हणून त्यांनी निश्चित राहून भगवंतावर श्रद्धा व विश्वास ठेवावा, असा बोध पू. बापुराव महाराजांनी भालेकरांना दिला.

पू. बापुराव महाराजांनी भालेकरांना कर्तव्यनिष्ठ राहून सद्गुरुवर दृढविश्वास ठेवण्याचा उपदेश दिला. निश्चित राहिल्यास सद्गुरु सच्छिष्याने न सांगताही कल्याणकारक गोष्टी त्यांच्यासाठी करतात या बद्दल यत्किंचितही संशय धरू नये हा उपदेश म्हणजे "आश्वासन परत न घेण्याचे वचन पत्र (Irrevocable letter of Assurance)" सद्गुरुने शिष्याला दिले.

सद्गुरु जे सांगतात त्याचे आज्ञापालन शिष्याने करावे याबद्दल अंबूताई भालेकरांना सांगतांना असे लिहिले आहे की डॉ. भालेकरांनी काही गडबड केल्यास (म्हणजे काही अनपेक्षित गोष्टी डॉ. भालेकरांकडून घडल्यास व त्याचा अंबूताईला त्रास वाटल्यास किंवा भीती वाटल्यास) पू. बापुराव महाराजांनी अंबूताईंना "अधिकार" दिला. कोणता अधिकार? तर डॉ. भालेकरांनी गडबड केल्यास अंबूताईंनी पू. बाबासाहेब महाराजांचे स्मरण करून (सद्गुरु स्मरण) डॉ. भालेकरांना विभूति लावावी. याचाच अर्थ सद्गुरु जेव्हा एखादी गोष्ट सांगितल्याप्रमाणे कर असे शिष्याला म्हणतो म्हणजे ती आज्ञा आहे. असे आज्ञापालन केल्यास सद्गुरुच्या अधिकाराने ती गोष्ट, कार्य वा मनोकामना पूर्ण होतील याची ग्वाही आहे. अशा प्रकारे सद्गुरु मर्याद किंवा अमर्याद अधिकार शिष्याला देतो. पू. बापुराव महाराजांनी असा ही उपदेश दिला की शिष्याने सद्गुरुचे चिंतन करावे, चिंता करू नये. त्यांच्या कृपेने सर्व आराम मिळेल. (सर्व प्रकारच्या त्रासातून आराम 'त्रितापातून' आराम हे अभिप्रेत आहे). सर्व सुख म्हणजे प्रपंच व परमार्थातील सुख मिळेल हे या अधिकारी संताने लेखी कळविले आहे.

पू. बापुराव महाराजांनी सद्भक्त तात्याजी भालेकरांबद्दल सांगितले आहे की तात्याजींनी अंबूताईला सद्गुरुवर संपूर्ण विश्वास ठेवण्याबद्दल व त्यांचे स्मरण व गुरुमंत्र जपण्याबद्दल कळविले होते. ते पत्र विचारपूर्वक वाचण्यासाठी पू. बापुराव महाराज अंबूताई भालेकरांना सांगतात. तात्याजींच्या पत्राप्रमाणे वागल्यास अंबूताईंच्या मनातील संशय दूर होऊन चिंतामुक्त होता येईल. असे कळविले. याचाच अर्थ की सद्भक्त तात्याजी भालेकर हे उच्चकोटीचे पू. भगवंतराव महाराजांचे शिष्य होते आणि त्यांना गुरु-शिष्य नाते उत्तम समजले होते. तात्याजींनी अंबूताईंना योग्य मार्गदर्शन केले.

पू. बापुराव महाराज अंबूताई भालेकरांना प्रपंच व परमार्थाबद्दल खुलासा करतात की डॉ. भालेकरांचे जे काही वर्तन आहे त्यात भीतीचे काही नाही. डॉ. अण्णासाहेब भालेकर यांचे ध्यान लागणे, एकटक दृष्टि लावणे, निश्चल पडून राहणे, पोटाचे योगसाधनेमुळे हलणे, डोळे लाल होणे, स्वतःच्या तंद्रीत राहून सद्गुरु स्मरण व नामस्मरण करणे ह्या सर्व गोष्टींबद्दल पू. बापुराव महाराजांनी सांगितले की ही सद्गुरुकृपा आहे समजावे. हीच वृत्ती सद्गुरुकृपेने मिळाली आहे. ह्या गोष्टी प्रपंच परमार्थामधे आनंददायक, सुखकारक आणि कल्याणकारक होणार असे अभिवचन देऊन उभयतांनी वृत्ती स्थिर ठेवण्याचा उपदेश दिला आहे.

अंबूताईच्या संसाराला ८-९ वर्षे झाली होती, त्यावेळी प.पू. बापुराव महाराजांनी अंबूताईंना सांगितले की डॉ. भालेकर हे कर्तव्यतत्पर राहून प्रपंच व परमार्थ या दोन्ही बाजू गुरुकृपेने निःसंशय सांभाळतील. शिष्याबद्दलचे भविष्य किती उज्वल राहणार आहे याची पू. बापुराव महाराजांना खात्री होती. म्हणूनच डॉ. भालेकरांना एकाप्रकारे त्यावेळी पू. बापुराव महाराजांनी सर्टिफिकेट दिले होते आणि हे पू. बापुराव महाराजांचे वचन त्यांच्या जीवनांत खरे ठरले. डॉ. भालेकरांवर पूर्ण गुरुकृपा प्रथम भेटीतच झाली होती.

सद्गुरु पू. बापुराव महाराजांनी पुन्हा एकदा भालेकरांना संत अमृतरायचे वचन सांगितले की हरिकथेत म्हणजे भगवंताच्या स्मरणात राहून सद्गुरुकृपांकित रहावे. शिष्याने चिरंजीव राहून त्याचे कल्याण व्हावे ही इच्छा व्यक्त करून आणि आशीर्वाद देऊन पत्राचा शेवट केला आहे.

भालेकर कुटुंबियांसाठी हा पत्ररूपी उपदेश हा अमोल ठेवा आहे. असेच प्रेम व तळमळ पू. बापुराव महाराजांची प्रत्येक शिष्याबद्दल असायची.

डॉ. अण्णासाहेब भालेकरांनी खेड्यात राहून गोर-गरीबांसाठी वैद्यकीय सेवा करावी हा ध्येय ठेवून त्यांनी महसूल कार्यालयाची चौपट पगाराची नोकरी सोडली होती. म्हणून सिवनी जिल्ह्यातील खेड्यात त्यांच्याबद्दल आदराची भावना लोकांमधे होती. जेव्हा पासून डॉ. अण्णासाहेब भालेकरांना सद्गुरु पू. बापुराव महाराजांचे पाठबळ मिळाले तेव्हा पासून त्यांनी वैद्यकीय व्यवसायात व सेवेत पू. बापुराव महाराजांचे स्मरण करून औषधोपचार सुरू केले. त्यांनी दिलेल्या औषधोपचारामुळे रुग्णांना फायदा होत होता. त्याकाळी खेडोपाडी गावठी वैद्य असायचे. उत्तम वैद्यकीय सेवा खेड्यात उपलब्ध नव्हत्या. १९४४ साली सरकारने जनपदसभेच्या अखत्यारीत कान्हीवाडा व बंडोल या गावी "आयुर्वेदिक अस्पताल" उघडण्याचे ठरविले. डॉ. भालेकर यांनी कान्हीवाडाचा दवाखाना उघडला. नोकरीत मधल्या काळांत १९५६ ते १९५८ ते बंडोलला पण बदलीवर गेले होते. सरकारी औषध लोकांना फुकट मिळत असे. अँलोपॅथीचे औषध व इंजेक्शन सरकार देत नसे. काही आजारावर अँलोपॅथी औषध व इंजेक्शन देण्याशिवाय पर्याय नसायचा. तेव्हा रोग्यांना डॉ. भालेकर इंजेक्शन व औषधाचे "प्रिस्क्रिप्शन" लिहून द्यायचे. फार्मसी त्याकाळी जिल्ह्याच्या ठिकाणीच असल्यामुळे रोगी सिवनीवरून औषध आणायचे. बऱ्याचवेळा इंजेक्शन डॉ. भालेकर ठेवायचे. रोग्यांकडून त्या इंजेक्शनचे पैसे मिळायचे. बरेच वेळा असेही घडायचे की रोगी गरीब असायचा व त्याला इंजेक्शन देणे अत्यंत आवश्यक असायचे. अशावेळी

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

डॉ. भालेकर फुकटात आणि कधी कमी पैसे घेऊन इंजेक्शन गरीबांना लावून द्यायचे. ही करुणावृत्ती परिसरातील अनेक लोकांना माहित होती. त्यांना बरेच वेळा कान्हीवाडा, बंडोलवरून आजूबाजूच्या खेड्यातून गंभीर रोग्यांना बघायला जावे लागे. छकडा, घोडा तर कधी सायकल आणि पायी जंगल डोंगरावरून प्रवास करावा लागे. ते कर्तव्यनिष्ठ होते व सेवावृत्ती असल्यामुळे लोक डॉ. भालेकरांना देव म्हणूनच मानीत होते. डॉ. भालेकर अनेक वेळा मुसलमान, हिंदू, बौद्ध असो किंवा शूद्र असा दुजाभाव न करता रोग्याच्या घरी रात्री थांबून औषधोपचार व सेवा करीत होते. अनेकवेळा डॉ. भालेकर सोवळ्यात घरी पूजा करी असतांना व दवाखान्यातून रोगी आल्याची वर्दी आल्याबरोबर पूजेतून उठून सोवळ्यातच रोगी बघायला दवाखान्यात जायचे. पू. बापुराव महाराजांचे शिष्य झाल्यावर डॉ. भालेकरांची वृत्ती पालटली होती.

*****

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥